sust diktsioonis, piinlikku korda osade sisulises ja vormilises läbitöötamises, puhtust ning diskreetsust esinemises. Kuigi ka siin vastuvaidlust leidis näitejuhi ühekülgsus, mis võis jõuda liiga täpsa, andeid piirava ning nende arenemist kammitsasse paneva dressuurini, siiski oli saavutuseks näiteseltskond, kellele võib samm-sammult esitada kõrgemaid nõudeid teatri kui kunstiasutise seisukohalt, ja M.-i lahkumisel oli »Vanemuise« näitelava kujunenud teatavat kunstivoolu kandvaks asutiseks.

Isikl. saadud andmed; Post. alb., 204 j.; Vanemuine 1865 - 1925 (1925); B. Linde ja G. Suits, Teatri-Raamat (1913). *T.*

MENŠIKOV, Aleksander Danilovič, Vene riigimees, sünd. a. 1673 (1670?), päritolu senini selgitamata; põlvnes igatahes alamast kihist ja saavutas oma kõrge seisukoha ainult tänu oma suurtele vaimuannetele, hoolimata kooliharidusе täielisest puudumisest. 1697. a. alates sai M. keiser Peeter I (vt.) alaliseks kaaslaseks, võttis osa II Aasovi sõjakäigust, reisis tsaariga välismaal, reorganiseeris ühes tsaariga peale Narva lahingut (nov. 1700) Vene sõjaväge. Peale Pähkinälinna vallutamist okt. 1702 sai M. selle komandandiks. Kui tsaar 1703.—04. a. talvel, kaitstes Peterburi Rootsi laevastiku juurdepääsu eest, kindlustas Retusaart ja ehitas selle vastu Ingeri suunas Kronsloti kindluse, oli nende tööde tegelik juhtimine M.-i õlgadel. M. võttis osa ka Narva vallutamisest aug. 1704. Juuni alul s. a. saatis tsaar M.-i ratsaväe osadega luureretkele Rakvere suunas; M.-i ettepanekul püüdis tsaar Narva väikearvulist garnisoni välja meelitada, et seda lüüa, mis ettevõttel polnud aga suuremaid tagajärgi. Aa. 1705—09 võttis M. agarasti osa Põhjasõjast mitmesuguste väeosade juhatajana ja sai peale Poltaava lahingut (1709) feldmarssaliks. — Juba 1704. a. nimetati M. kõikide Läänemere ääres vallutatud maade kindralkuberneriks. Okt. 1710 kuni maini 1719 oli ta Peterburi ja Liivi- ning Eestimaa kindralkuberner, kuid segas end võrdlemisi vähe Liivimaa asjusse. Samal ajal teotsesid Eesti- ja Liivimaal Vene võimu kohalikkude esindajaina kubernerid, asekubernerid, ülemkomandandid jne., kes aga polnud tuttavad kohapealsete oludega. Selle tagajärjel kuulus näit. Liivimaal tsiviilvõim aa. 1710—13 G. J. v. Löwenwolde'le (vt.), kes hoolsalt silmas pidas Balti aadli huve. M. täitis samal ajal aga mitmesuguseid teisi ülesandeid mujal — Hiljemini sattus M. hiiglasuurte altkäe-maksude võtmise pärast kohtu alla, kuid ei kaotanud siiski lõplikult tsaari usaldust. Oma vägevuse haripunktini tõusis M. keisrinna Katariina I ajal, kuid kaotas oma kõrge seisukoha opositsiooni tagajärjel. mille olid mõjustanud osalt M.-i ääretu võimuahnus ja kuritarvitused. Sept. 1727 saadeti M. ühes perekonnaga Siberisse Berjosovi, kus ta suri 12. XI 1729.

Г. В. Есиповъ, Жизнеописаніе кн. А. Д. Меньшикова (Русск. Архивъ 1875); Энц. Сл. Брокг.-Ефр. XIX (1896); Nord. Familjeb.; С. М. Соловьевъ, Исторія Россіи, т. 14—19. (1871—76); A. Munthe, Karl XII och ryska sjömakten I – II (1924—25).

H. S.

MERKEL, Garlieb Helwig, balti-saksa publitsist ja kirjanik, sünd. 19. X 1769 Lehdurgase (Loddiger) kirikumõisas Liivimaal pastor Daniel M.-i pojana. Tema isa oli valgustusfilosoofia aadete veendunud pooldaja ja kasvatas ka poja ratsionalistlikkude ideede vaimus. Esimene M.-i noorus möödus Vana-Pebalgis, kus tülide tõttu oma kogudusega ametist tagandatud Daniel M. asus oma endise adjunkti, kirikuõp. Linde, juures. 1776. a. saadeti varaküps poiss Riiga »lugemis-« ja »kirjutamis-« kooli; sealt viidi ta peagi üle Riia Toomkooli. M.-i isa, kes 1778. a. endale mõisa oli rentinud, suri aga juba a. 1782, ja siis pidi M. vaesuse tõttu koju tagasi pöörduma. $2^1/_2$ a. veetis ta nüüd ema juures maal täielises üksinduses, neelates innuga isa raamatukogus Voltaire'i, Rousseau', Raynal'i ja teiste prantsuse klassikute töid, kellede ideederingile ta jäi truuks kuni surmani. Iseõppijana omandas M. neil aa. ka ladina, prantsuse ja inglise keele. A. 1785 astus M. jälle Toomkooli, ei lõpetanud aga seda nüüdki ja astus vaevalt 17-aastasena kuhugi kantseleisse endale ülespidamist teenima, jätkates vabal ajal edasiõppimist. Mitte rahuldatuna mehaanilisest kirjutajaametist, loobus ta sellest a. 1788 ja püüdis end elatada tundide andmisega. Neil ajul lähenes M mõnedele noortele isikutele, kes katsetasid kirjanduse ja kunsti alal ja moodustasid mingi Riia boheemkonna, n. n. »prohvetite klubi«, ja hakkas proovima oma jõude neil aladel. Kuid veel samal a. oli ta ainelise kitsikuse tõttu sunnitud minema koduõpetajaks Pernigeli kirikuõpetaja J. Chr. Cleeman'i juurde, kelle kodus ta veetis 4 a. Ka siin jätkas M. oma kirjanduslikke katsetusi. Neil ajul tutvus M. noore aadlimehe Friedrich v. Meck'iga. Viimane oli parajasti lõpetanud oma õpingud välismaal ja pooldas innukalt oma aja moodsaid ideid. Meck'i majas sõlmis M. tutvusi mitme Liivimaa vabameelsema tegelasega. Ühes Meck'iga siirdus M. a. 1792 Riiga, ei leidnud siin siiski kohast tegevusala ja läks järgm. a. jälle koduõpetajaks, seekord Annenhofi kreisikohtuniku A. v. Transehe' pe-